

Poštivanje osobnih kultura i tradicija djece i obitelji

*Ksenija Korbar – Moler i Tatjana Šagadin, odgajateljice
Mr. sc. Zdenka Karabatić, pedagoginja
Dječji vrtić Leptir, Zagreb*

U radu se predstavlja Program odgoja za prihvaćanje i poštivanje različitosti osobnih kultura i tradicija djece predškolske dobi, ustrojen kao Poseban program koji se provodi u Dječjem vrtiću Leptir.

Tradicijske običaje najčešće su prenosile najstarije članice obitelji

Osnovno obilježje Programa je interkulturalni odgoj usmjeren potvrđivanju izvornih kulturnih identiteta, boljem upoznavanju sebe i svoje osobne kulture, ali i drukčijih kultura, otkrivajući sličnosti i različitosti koje ih ne udaljavaju već zbližavaju. Budući da su odgajatelji praktičari nositelji promjena kvalitete odgojno-obrazovnog

rada i kurikulumu, ovaj rad bit će prikaz njihovih samorefleksija vezanih uz postignuća u primjeni ovog programa u skupini. Program se provodi u vrtićkoj grupi 'Smješkići' (djeca od 4. do 7. godine života). Prateći interese djece, poseban naglasak stavljen je na različitosti u kontekstu integriranog razvojno primjerenog kurikulumu.

Kako smo se igrali, otkrivali i stvarali

Prostor u koji su ušla djeca na početku pedagoške godine bio je obogaćen starim predmetima, suvenirima, fotografijama, tkaninama, prirodnim materijalima i sl., te je na prvi pogled odavao dojam okruženja u kojem će se njegovati folklor i tradicija, ali i dojam prostora usmjerenog na dijete i njegove razvojne i odgojne potencijale. Centar obiteljskih igara bio je uređen u stilu stare 'hižice' s tkaninama etnomotiva i narodnog veza. Tu se nalazilo mnoštvo starih 'rajnglica', drvenih kuhara, glinenih vrtiča, stara kolijevka i sl. Centar početnog čitanja i pisanja ispunjavao je veliki broj starih knjiga, kuharica, fotografija, dok je istraživački centar raznolikošću starih (djeci nepoznatih) predmeta pozivao na isprobavanje, korištenje, razmišljanje i otkrivanje namjene ovih uporabnih predmeta (stare vage, kolovrati, preša, sito, stari satni mehanizmi...). Iako su centri 'odisali' poticajima, svakodnevnim smo promišljanjima pronalazile strategije i 'moguće' smjerove razvoja aktivnosti (djeca, odgajatelji, roditelji...). Priča Nade Iveljić 'Ivek i šestinski kišobran' potaknula je djecu na izradu šestinskih šeširića i kišobrana, koji su dodatno obogatili naše okruženje. U prostoru smo se počeli osjećati sve bolje, spontanije i sigurnije. Prostor i centre u kojima borave djeca kontinuirano smo osmišljavali i bogatili poticajnim sredstvima te učestalo

nadopunjavali (prirodnine, plodine, starine...). Također smo osmišljavale i prostore za izlaganje sadržaja vezanih za tradicijsku kulturu djece i njihovih roditelja, posebice prostor ispred soba dnevnog boravka. Odgoj za različitost bila je osnovna nit vodilja u promišljanju aktivnosti (jedni su manji, drugi su veći, neki su stariji, drugi su mlađi, neki popodne odmaraju, neki ne, neki plešu u paru, neki u kolu, a neki sviraju na tradicijskim instrumentima...). Uočavali smo različitost i sličnost naših obitelji:

Tena: *Moja su obitelj mama, tata, dva brata, deda i baka.*

Petar: *Ja živim s mamom i tatom.*

Roko: *Mama i ja živimo u stanu, a ponekad idem kod tate, bake i djeda.*

Igre uloga i uvijek prisutna igra 'Mama i tata' odražavale su različite odnose i ponašanja u različitim obiteljima. Kako bismo različitosti unutar obiteljskih kultura naše djece upoznale još i bolje, na suradnju smo pozvale i roditelje. Roditelji su zajedno sa svojim djetetom izradili osobno obiteljsko stablo, a ovo je bio i dodatan poticaj da se u aktivnosti uključe i bake i djedovi. U grupi su nerijetko boravile bake, a posebno se isticala Leonardina koja je ujedno članica KUD-a Sesevete i vrsna poznavateljica starih tradicijskih običaja.

Josipa: *Ja sam Prigorka i ja znam cijelu pjesmu 'Prigorske sam gore list'. Moja baka je isto Prigorka, a da znate kak' finu gibanicu peče!*

Donat: *Ja imam nonu i nona u Dalmaciji.*

Petar: *A ja babu i dida u Hercegovini!*

Upoznajmo se

Prodirući sve dublje u svijet folkloru i tradicije, sve više su se iskazivale 'dječje jake strane' u izričaju istraženog, doživljenog... Karlo, naglašeno vizualni tip, voli istraživati tradiciju putem knjiga, konkretnih predmeta – starina, crteža..., a Leonarda, djevojčica koja s bakom često posjećuje folklorne KUD-ove, izvrsna je u scenskom i glazbenom izražavanju. Prilike za obogaćivanje dječjih iskustvenih doživljaja bile su brojne, o čemu svjedoče mnogi

naši projekti i podprojekti. Slijedeći dječje interese nastao je naš projekt 'Kak' su jeli naši stari'. Ovim projektom oživjeli smo i otrgnuli zaboravu mnoštvo starih recepata i običaja iz 'starinske' kuhinje (uz pomoć baka i mama), i to na način da smo iz starih knjiga, kuharica i enciklopedija spoznavali što su jeli i na koji su način spravljali jela naši preci. Skupili smo stare recepte u tradicionalnu kuharicu, izradili prijedlog tjednog tradicionalnog jelovnika, izradili krušnu peč i 'pekli u njoj zdrava jela', prikupljali, koristili u igri i likovno izražavali doživljaj starog posuđa i sl. (*rajngle*, *kuhače*, *sita*, *stepke*, *fertune*...), degustirali zdravu hranu koju nam je pripremila Ingina mama. Djecu je posebno razveselio projekt 'Igre i igračke naših baka, djedova i roditelja'. U tom smo projektu uz pomoć obitelji istražili igračke s 'tavana', te igre, priče i pjesme prohujalih vremena iz različitih podneblja. Martinov djed nam je pokazao kako se igralo 'prasikanja'. Emina nas je baka naučila uspavanku 'Aji, aji dete moje'. Stelin nam je djed otkrio da su igračke nekad bile isključivo drvene – klizaljke, sanjke, romobili, konjići, tamburice... Starije počele iz drvene građe i drugih prirodnih materijala izrađivati lutke, vlakice, leptiriće, igre (npr. križić-kružić od kamenčića) i sl. Posebnu radost djece i snažne doživljaje izazvala je izrada licitara. Taj hrvatski suvenir našao je svoje mjesto u svim centrima aktivnosti. Djeca su slobodno izučavala ponuđene materijale i aktivno sudjelovala u aktivnostima (izrada licitarskog tijesta – srca, konjići, gljivice, bebice, izrada medičarne). Posebno zanimljiva bila je simbolička igra – igra uloga 'Medičar'.

Udomljeno vrijeme

Posjet izložbi starih satova 'Udomljeno vrijeme' u Muzeju za umjetnost i obrt izazvao je učinak poput otvaranja bakine škrinje s blagom. Već i prije posjeta djeca su iskazivala bogata iskustva i znanja o satovima. Pripremali smo se prikupljajući materijale, knjige, urarski alat, stare satove i mehanizme i dr. Dječji interesi, ideje i maštanja o

Baština je utkana i u didaktičke igre

Centar obiteljskih igara uređen je u stilu stare 'hižice' tkaninama etnomotiva i narodnog veza

Igre uloga odražavale su razlike u obiteljskim običajima

istražujemo i stvaramo

starim satovima i življenju uz njih bili su poticaj novim istraživanjima, kreiranju i spoznajama (*Kako radi 'sat na pilu'? Kako su ljudi nekad mogli ugraditi sat u jedrenjak ili na sliku? Što se nalazi u velikom satu u koji se sakrio i mali kozlič?...*). Tako su počele aktivnosti kojima se ne samo mjerilo vrijeme nego i još puno više. Izrada vrtićkog muzeja satova dječja je inicijativa koju smo s obzirom na bogato prikupljen fundus uspješno brzo organizirati. Našli su se tu ručni, zidni, neobični satovi i budilice. Djeca su otkrila što znači biti kustos, što je izložba i što su eksponati. Nakon svega bilo je vidljivo da su djeca profitirala jer su naučila gledati i zaključivati, prerađivati informacije, razumjeti ih i upotrebljavati, a neka su djeca naučila prepoznati i pročitati vrijeme (Leonarda: *Kad sam došla iz muzeja i kad mi je teta to pokazala, naučila sam gledati na sat s cajgerima!*). Posjet Starom selu Kumrovec i Narodnom sveučilištu u Sesvetama motivirao je djecu i nas odgajatelje na sakupljanje *starina*. Osmislili smo 'Muzej starina' u preprostoru sobe. Svatko je u vrtić poželio donijeti neki starinski predmet koji pripada kraju u kojem žive i/ili potječu. I tako je rastao Muzej s bogatstvom ne samo starih već i izuzetno vrijednih eksponata. Djeca su s pažnjom istraživala predmete i obilježavala ih potaknuta iskustvom iz Muzeja. Svakodnevne aktivnosti bile su ples i pjesma iz različitih podneblja Hrvatske (Podravina, Posavina, Međimurje, Bilogora, Turopolje, Dalmacija...). Djeca su ih sama birala jer je ova glazba i u njihovoj obitelji bila izvor radosti i veselja. Doris je izjavila: *Kad odem na jesen u školu, naučit ću prijatelje u razredu pjevati i plesati Burmuticu i Kvocalicu...* Patrikova mama ispričala nam je kako je njezin suprug muslimanske vjeroispovijedi i kako sada od svekrve želi naučiti pripremanje nekih muslimanskih tradicijskih jela. Prenosjenjem tradicijskih običaja djeci u naslijeđe, roditelji su postajali sve otvoreniji i motiviraniji za suradnju. Lanina mama predložila je organizaciju 'revije narodnih nošnji', što smo s veseljem prihvatili

i odlučili to ostvariti sljedeće godine. Promatrajući djecu tijekom godine u različitim socijalnim odnosima, mi odgajateljice prvenstveno smo prepoznavale dječje potrebe i interese, a potom stvarale uvjete za igru koja će im omogućiti, kako stjecanje individualnih i grupnih iskustava, tako i upoznavanje i prihvaćanje osobnih kultura i tradicija. Takvim pristupom radu (promišljanje, osmišljavanje, djelovanje...) vjerujemo da smo djelotvornije poduprle razvijanje i učenje socijalnih vještina svakog djeteta ponaosob. Tijekom ostvarivanja ovog našeg obogaćenog Programa razvijale smo svijest o važnosti svih uključenih (roditelji, bake, djedovi, djelatnici vrtića...). Živeći zajedno, gradeći kvalitetne suradničke odnose, svakodnevno smo učili pregovarati, dogovarati, razgovarati, pomagati i učiti jedni od drugih, osobito s grupama 'Kapljice', 'Balončići' i 'Loptice' (koji su bili naši susjedi). I mi smo ostvarile naš 'osobni rast i razvoj' što je izraženo prepoznavanjem, uvažavanjem i reflektiranjem naših osobnih emocija. To se značajno, između ostaloga, odrazilo na kvalitetu timskih dijaloga. Postale smo senzibilnije na različitost djece, roditelja i njihovih, kako stilova života, tako i na različitost tradicijskih običaja i kultura. Budući da je naš profesionalni razvoj podrazumijevao promjene, otvorenost prema tim promjenama, stvarale su se prilike za propitivanje vlastitih temeljnih uvjerenja, stavova i načina razmišljanja. Promovirajući u našem Programu pozitivne ljudske vrijednosti i ponašanja koja podržavaju različitost i pravo na različitost, istaknule bismo riječi B. Caldwell: *Svako je dijete po nečemu isto kao i sva ostala djeca, po nečemu nalikuje samo na neku djecu, a po nečemu ne nalikuje ni jednom djetetu... Tako je to i u svijetu djeteta, njegove obitelji i njihove tradicije*. Razvijajući ovaj program nikako nismo željele djecu prvenstveno 'poučavati', već smo težile da dosegnu ona prva temeljna iskustva o sebi, o drugima, o svojoj i tuđoj, kako materijalnoj tako i duhovnoj baštini – iskustva koja neće ljude razdvajati već ih spajati.

Na temelju rada u 'Programu odgoja za prihvaćanje i poštivanje različitosti osobnih kultura i tradicija djece predškolske dobi' i iskustava djece, njihovih obitelji i odgajatelja, nastala je knjižica 'Pučke igre – igre našeg i vašeg djetinjstva' koja je objavljena u nakladi Dječjeg vrtića Leptir. Tradicijske igre ovdje objavljene, prikupljene su na temelju iskaza odraslih kazivača – roditelja, baka i djedova djece dječjeg vrtića Leptir, dok je dio njih pronađen u starim knjigama i muzejskim zbirkama. Ukupno je prikupljeno četrdeset tradicijskih igara.

Literatura:

1. Bruner, J. (2000.): *Kultura obrazovanja*. Educa, Zagreb.
2. Čudina-Obradović, M. (1990.): *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Školska knjiga, Zagreb.
3. Daniels, E. R. i Stafford (2003.): *Kurikulum za inkluziju*. Pučko otvoreno učilište Korak po korak, Zagreb.
4. Duran, M. (1995.): *Dijete i igra*, Naklada Slap, Jastrebarsko.
5. Knežević, G. (1983.): *Naše kolo veliko*, Hrvatski dječji folklor iz 19. i 20. stoljeća, Ethno, Zagreb.
6. Knežević, G. (2005.): *Srebrna kola, zlaten kotač*, Hrvatski narodni plesovi za djecu i mladež, Ethno, Zagreb.
7. Knežević, G. (2000., 2005., 2007.): *Dječje folklorno stvaralaštvo* (umnoženi materijali sa seminara).
8. Gabelica Šupljika, M., Milanović, M., (1995.) *Blagdani djetinjstva*, Školska knjiga, Zagreb.
9. Hansen K. A. i sur. (2001.): *Kurikulum za vrtiće*. Pučko otvoreno učilište Korak po korak, Zagreb.
10. *Programsko usmjerenje odgoja i naobrazbe predškolske djece* (1991.), Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete RH, br. 7/8 od 24. 02. 91.
11. Slunjski, E. (2001.): *Integrirani predškolski kurikulum, rad djece na projektima*, Mali profesor, Zagreb.
12. Starc, B. i sur. (2004.): *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.